

Tom 14 serii:
PROBLEMY EDUKACJI, REHABILITACJI I SOCJALIZACJI
OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Człowiek ze specjalnymi potrzebami
w przestrzeni edukacyjnej i społecznej
Polski oraz Republiki Czeskiej

pod redakcją naukową
Zenona Gajdzicy
Izabeli Bieńkowskiej

Kraków – Katowice 2012

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012

Rada Naukowa Serii:

*Józef Binnebesel, Jacek Błeszyński, Maria Chodkowska, Władysław Dykcik,
Petr Franiok, Mieczysław Gulda, Ladislav Horňák, Aniela Korzon,
Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, Anna Nowak, Andrzej Radziejewicz-Winnicki,
Edward Saulicz, Adam Stankowski, Wiesław Theiss, Janina Wyczęsany*

Rada Redakcyjna Serii:

Zenon Gajdzica, Anna Klinik, Jerzy Rottermund

Recenzent:

dr hab. Jacek J. Błeszyński, prof. UMK

Redakcja merytoryczna:

*Zenon Gajdzica
Izabela Bieńkowska*

Redakcja wydawnicza:

Beata Bednarz

Opracowanie typograficzne:

Katarzyna Kerschner

Projekt okładki:

© *Joanna Brzeska-Klinik*

Publikacja dofinansowana przez
Uniwersytet Śląski w Katowicach

ISBN 978-83-7308-492-6

ISBN 978-83-7850-115-2

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5

tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47, 506 624 220

www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl

Wydanie I, Kraków 2012

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Zenon Gajdzica, Izabela Bieńkowska</i>)	9
--	---

Część I

Uczeń ze specjalnymi potrzebami w polskim i czeskim systemie edukacji i wsparcia społecznego

Petr Franiok

Specyficzne warunki kształcenia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w Republice Czeskiej	15
---	----

Magdalena Bełza

System edukacji dzieci niepełnosprawnych intelektualnie w Republice Czeskiej i Polsce	23
--	----

Sylwia Wrona

Wczesna interwencja – rozwiązania polskie i czeskie	51
---	----

Renata Kovářová

Kształcenie wybitnie uzdolnionych uczniów w warunkach czeskiego systemu edukacyjnego	61
---	----

Eva Zezulková

Nabywanie kompetencji komunikacyjnych i językowych w przekazach ustnym i pisany uczniom niepełnosprawnych intelektualnie w czeskim systemie edukacyjnym	73
---	----

Igor Hampl

Edukacja uczniów z upośledzeniem słuchu w warunkach czeskiego systemu edukacyjnego	87
---	----

Martin Kaleja

Kształcenie społecznie marginalizowanych romskich uczniów
w warunkach czeskiego systemu edukacyjnego 101

Dorota Prysak

Egzemplifikacja pomocy studentom niepełnosprawnym
na pograniczu polsko-czeskim w powiatach cieszyńskim i karwińskim 109

Zenon Gajdzica

Edukacyjne i społeczne konteksty dystansu społecznego studentów z Polski
i Republiki Czeskiej wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie 117

Część II

Aktywizacja społeczno-zawodowa osób z niepełnosprawnościami
w Polsce i Republice Czeskiej

Ilona Fajfer-Kruczek

Ekonomia społeczna szansą na aktywizację zawodową
i społeczną osób niepełnosprawnych w Polsce i Republice Czeskiej 137

Anna Wojtas, Katarzyna Rduch

TRIANON jako dobry przykład pracy na rzecz osób niepełnosprawnych
na pograniczu polsko-czeskim 153

Izabela Bieńkowska

Przygotowanie osób niepełnosprawnych do pracy zawodowej
w Polsce i Republice Czeskiej w aspekcie przepisów unijnych 161

Recenzje

Magdalena Bełza

Recenzja książki Vandy Hájkovej i Ivy Strnadovej
pt. *Inkluzivní vzdělávání. Teorie a praxe* 187

Izabela Bieńkowska

Recenzja książki *Stereotypy niepełnosprawności. Między wykluczeniem
a integracją* Marii Chodkowskiej, Stanisławy Byry,
Zdzisława Kazanowskiego, Danuty Osik-Chudowolskiej,
Moniki Parchomiuk i Beaty Szabały 191

Contents

Introduction (<i>Zenon Gajdzica, Izabela Bieńkowska</i>)	11
--	----

Part I

The students with special needs in the Polish and Czech system of education and social support

Petr Franiok

Specific conditions of educating learners with mental retardation in the Czech Republic	15
--	----

Magdalena Bełza

System of education for intellectually disabled children in the Czech Republic and Poland	23
--	----

Sylwia Wrona

Early intervention – Polish and Czech solutions	51
---	----

Renata Kovářová

Educating highly gifted learners in the environment of the Czech system of education	61
---	----

Eva Zezulková

Acquisition of communication and language competences in oral and written communication of intellectually disabled learners in the Czech system of education	73
--	----

Igor Hampl

Education of learners with hearing impairment in the environment of the Czech system of education	87
--	----

Martin Kaleja

Educating socially marginalized Roma learners in the environment
of the Czech system of education 101

Dorota Prysak

Exemplification of help for students with disabilities
on the Polish-Czech border in the Cieszyn and Karvina district 109

Zenon Gajdzica

Educational and social contexts of the social distance of Polish
and Czech students towards the intellectually disabled 117

Part II

Social and professional activation of the disabled in Poland and the Czech Republic

Iłona Fajfer-Kruczek

Social economy as a chance for professional and social activation
of the disabled in Poland and the Czech Republic 137

Anna Wojtas, Katarzyna Rduch

TRIANON as a positive example of work for the disabled
in the Polish-Czech borderland 153

Izabela Bieńkowska

Preparation of disabled to work in Poland and the Czech Republic
in terms of EU regulations 161

Reviews

Magdalena Bełza

Book review: Vanda Hájková and Iva Strnadová: *Incluzivní vzdělávání.
Teorie a praxe* 187

Izabela Bieńkowska

Book review: Maria Chodkowska, Stanisława Byra, Zdzisław Kazanowski,
Danuta Osik-Chudowolska, Monika Parchomiuk, Beata Szabała:
Stereotypy niepełnosprawności. Między wykluczeniem a integracją 191

Wprowadzenie

Polska i Republika Czeska rozwijały się podobnie od wielu lat pod względem politycznym, kulturowym i ekonomicznym. Od początku wejścia do Unii Europejskiej w obu krajach wdrażano zmiany mające na celu pełną integrację wszystkich obywateli niezależnie od pochodzenia czy ograniczeń spowodowanych chorobą bądź niepełnosprawnością. Objęły one (i ciągle jeszcze obejmują) przeobrażenia zachodzące we wszystkich dziedzinach społecznego funkcjonowania, począwszy od edukacji, a skończywszy na rehabilitacji społeczno-zawodowej. Rezultatem tego jest wiele zbieżnych założeń kształtujących edukację specjalną i warunki społecznego funkcjonowania osób niepełnosprawnych. Analizując sytuację oświaty w obu krajach, nie sposób jednak nie dostrzegać pewnych rozbieżności, które bez wątpienia – przynajmniej częściowo – implikują swoistość procesów segregacji, integracji i inkluzji edukacyjnej dzieci ze specjalnymi potrzebami w obu krajach. Także ogólna społeczna sytuacja osób niepełnosprawnych różni się w niektórych aspektach. Dotyczą one zarówno rozwiązań legislacyjnych, konstruowanych teorii, jak i praktyk społecznych. Wielość rozwiązań stwarza możliwość porównywania, ta zaś pozwala na formułowanie wniosków dotyczących faktycznej użyteczności stosowanych koncepcji edukacji, wsparcia czy aktywizacji osób niepełnosprawnych. Bez wątpienia w niektórych zakresach doświadczenia naszych południowych sąsiadów mogą być przydatne w modernizowaniu rodzimych systemów kształcenia oraz wspierania ludzi obarczonych niepełnosprawnością. Oczywiście użytkowanie gotowych wzorców stosowanych w Republice Czeskiej i próby ich bezrefleksyjnego wdrażania narażone są na błędy ekwiwalencji, dlatego ich rozpatrywanie musi zostać osadzone w szerszym kontekście społeczno-kulturowym i gospodarczym. Stąd też prezentowane w opracowaniach koncepcje traktujemy raczej jako zbiór interesujących poznawczo informacji sprzyjających – w zamiarze Redaktorów tomu – refleksji nad krajowymi rozwiązaniami.

Przedłożony czytelnikowi już czternasty tom serii „Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych” składa się z dwóch części. W pierwszej zostały omówione zagadnienia związane z kształceniem, wychowaniem, socjalizacją i wspieraniem uczniów ze specjalnymi potrzebami w Republice Czeskiej oraz (w znacznie bardziej ograniczonym wymiarze) w Polsce. Część ta

została dopełniona prezentacją wyników badań nad dystansem społecznym wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie polskich i czeskich studentów, traktowanym jako pewnego rodzaju skutek procesów edukacyjnych prowadzonych w obu krajach.

Druga część zawiera podrozdziały ukazujące porównania polskich i czeskich rozwiązań w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych, egzemplifikowane konkretnymi przykładami oraz osadzone w systemie legislacyjnym obu krajów i aktów prawnych Unii Europejskiej.

Autorami tomu są pracownicy dwóch współpracujących (od początku XXI wieku) jednostek: Katedry Pedagogiki Specjalnej, funkcjonującej w ramach Wydziału Pedagogicznego na Uniwersytecie Ostrawskim oraz Zakładu Pedagogiki Specjalnej osadzonego w strukturze Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Korzystając z okazji, składamy podziękowania Autorom poszczególnych opracowań, szczególne wyrazy wdzięczności kierując do pracowników Uniwersytetu Ostrawskiego, których życzliwość pozwala nam już od dłuższego czasu zapoznawać się z codziennymi problemami osób niepełnosprawnych w Republice Czeskiej (prowadząc tam liczne badania), jak również zgłębiać teoretyczne podstawy czeskiej pedagogiki specjalnej (odbywając staże na Uniwersytecie Ostrawskim oraz uczestnicząc w wielu naukowych przedsięwzięciach inicjowanych przez jego pracowników).

*Zenon Gajdzica
Izabela Bieńkowska*

Introduction

For many years Poland and the Czech Republic have been developing similarly as regards political, cultural and economic factors. What has been implemented in both countries since their accession to the European Union are the changes aiming at full integration of all citizens regardless their origin or limitations caused by illness or disability. The changes have comprised transformations within all ranges and areas of social functioning, starting from education and finally reaching social and professional rehabilitation. This results in numerous coincident assumptions which rule special education and the conditions of social functioning of disabled people. However, analyzing the educational situation in both countries reveals certain divergence, which undoubtedly – at least partially – brings about the specificity of educational segregation, integration and inclusion of children with special educational needs in these countries. Moreover, the general social situation of the disabled differs in some aspects. This refers to legislative solutions as well as constructed social theories and practices. The multitude of solutions enables comparisons, which in turn allows for formulating conclusions concerning actual efficiency of the applied concepts of education and the support or activation of disabled people. With no doubt, the experiences of our southern neighbours may be useful in some ranges in the modernization of our systems of educating and supporting people burdened with disability. Obviously, applying ready-made models implemented in the Czech Republic and making attempts to introduce them with no reflection is exposed to errors of equivalence – thus, considering these models must be grounded in a broader socio-cultural and economic context. Therefore, the concepts presented in the study are treated rather as a set of cognitively interesting bits of information which facilitate (in accordance with the Editors' intentions) reflections upon native solutions.

The currently presented Volume XIV of the series „Education, Rehabilitation and Socialization Problems of the Disabled” consists of two parts. The first part comprises the issues concerning the education of students with special needs in the Czech Republic and (in a much more limited scope) in Poland. This part is complemented with the presentation of research results of the studies on social distance of Polish and Czech students towards mentally retarded people – the dis-

tance which is treated here as a kind of result of educational processes conducted in both countries.

The second part contains sections which compare Polish and Czech solutions concerning social and professional activation of the disabled, exemplified by particular cases and grounded in the legislation system of both countries and legal acts of the European Union.

The authors of the volume are workers of two academic units which have been cooperating since the beginning of the 21st century: the Chair of Special Pedagogy, functioning within the Pedagogical Faculty of the University of Ostrava, and the Section of Special Pedagogy, a structural part of the Faculty of Ethnology and Education in Cieszyn, which belongs to the University of Silesia in Katowice. Seizing the opportunity, we would like to express our acknowledgements and thanks to the authors of particular texts. We are especially indebted to the workers of the University of Ostrava for their kindness, which has allowed us to familiarize with everyday problems of the disabled in the Czech Republic (by conducting numerous studies there) and to learn theoretical foundations of Czech special pedagogy (by traineeships in the University of Ostrava and participation in many scientific undertakings initiated by its workers).

*Zenon Gajdzica
Izabela Bieńkowska*